

GO!
OUDERS

SCHOOLKOSTEN

OUDERBLIK

INLEIDING

Een belangrijke doelstelling van onderwijs is uit ieder kind het beste halen. Toch blijkt dit in de realiteit niet zo evident te zijn. Ongeveer 1 kind op 5 in ons land leeft in armoede. Ouders beschikken vaak niet over voldoende financiële middelen om de schoolkosten te betalen. Leerlingen die opgroeien in armoede zien hun onderwijskansen slinken door financiële tekorten. Zo daalt voor hen de kans op het behalen van een diploma en bijgevolg ook de kans om de cirkel van armoede te doorbreken. Het is belangrijk dat scholen bewust omgaan met kansarmoede door zo goedkoop mogelijk onderwijs aan te bieden, zonder in te boeten op de kwaliteit. Het voeren van een kostenbeheersend schoolbeleid is hiervoor een belangrijke eerste stap.

SCHOOLKOSTEN

De praktijk toont steeds vaker dat het voor heel wat ouders niet evident is om de schoolrekeningen te betalen. De verhalen van onbetaalde schoolfacturen en 'goedkope' leningen bij banken om de schoolrekeningen te kunnen betalen zijn bij de meesten onder ons gekend. Het is een verontrustend gegeven dat de armoedecijfers in Vlaanderen de laatste jaren blijven stijgen. Iedere school moet bewust omgaan met de schoolkosten die zij aanrekenen naargelang de financiële thuissituatie van iedere leerling. Schoolkostenbeheersing is dan ook een belangrijk thema om als school bovenaan de agenda te plaatsen.

De schoolkosten krijgen een verschillende invulling binnen het basisonderwijs en het secundair onderwijs. In tegenstelling tot in het basisonderwijs is er in het secundair onderwijs geen maximumfactuur en geen lijst met kosteloze materialen. In de praktijk zijn de denkoefeningen om kostenbeheersend te werken wel gelijkaardig tussen basis- en secundair onderwijs.

Basisonderwijs

In het basisonderwijs is de inschrijving gratis, inclusief het leermateriaal. Dit wil zeggen dat zowel in de kleuter- als in de lagere school, de school geen inschrijvingsgeld aan de ouders mag vragen. Materialen en activiteiten die strikt noodzakelijk zijn voor het behalen van de vooropgestelde eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn gratis. Voor een overzicht van deze gratis aangeboden materialen op school, maakte het Vlaams Parlement een lijst. Geen enkele basisschool mag kosten aanrekenen aan ouders voor materialen die in de lijst staan.

Naast dit gratis aanbod gebruiken scholen in de realiteit vaak materiaal of organiseren ze bepaalde activiteiten die niet strikt noodzakelijk zijn voor het behalen van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Scholen kunnen hiervoor een bijdrage vragen, maar moeten zich aan bepaalde regels houden. Zo is er de maximumfactuur, die verder kan worden onderverdeeld in de scherpe en minder scherpe maximumfactuur.

- ➔ De volledige lijst met gratis aangeboden materialen kan je bekijken via:
<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/lijst-met-gratis-materiaal>
- ➔ Meer informatie over de maximumfactuur in het basisonderwijs is te vinden op:
<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/schoolkosten-maximumfactuur-en-bijdrageregeling-in-het-kleuter-en-lager-onderwijs#bijdrage>

Secundair onderwijs

In het secundair onderwijs is er geen maximumfactuur, wel de bijdrageregeling. Je kind inschrijven in een secundaire school is volledig gratis. Er mag dus geen inschrijvingsgeld gevraagd worden. De secundaire school mag echter wel een bijdrage vragen voor materiaal dat gebruikt wordt in de klas, bepaalde activiteiten, diensten en producten. Deze extra bijdragen die een school kan vragen aan de ouders moet de school uitwerken onder de vorm van een bijdrageregeling.

➔ Meer informatie over de bijdrageregeling in het secundair onderwijs is te vinden op:

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/schoolkosten-in-het-secundair-onderwijs>

NAAR EEN GOED KOSTENBEHEERSEND SCHOOLBELEID

Je moet als school voldoende stilstaan bij de schoolkosten die je aanrekent, want armoede is niet altijd zichtbaar. Je kan als school de kosten naar ouders aanzienlijk verminderen door de implementatie van een doordacht schoolkostenbeleid. Dat is nodig, want de kost van onderwijs - vooral in het secundair onderwijs - is niet voor iedere ouder dezelfde. Op basis van wetenschappelijk onderzoek zien we grote verschillen tussen studierichtingen, graden en scholen onderling. De kostprijs van een studierichting zou bij ouders en jongeren de studiekeuze en schoolkeuze niet mogen bepalen.

De vraag is dan: hoe kan een school de schoolkosten binnen de perken houden? Sommige scholen hebben geleerd om heel creatief om te springen met het beheer van de schoolkosten. Daarom is het goed om soms eens over 'het muurtje' te kijken om zo bij te leren. Hieronder bespreken wij enkele belangrijke stappen en geven tips die kunnen helpen bij het opstellen van een schoolkostenbeleid. Deze lijst is maar een hulpmiddel en kan nog op verschillende manieren verder aangevuld worden.

Stap 1: Een werkgroep 'schoolkosten' opstarten

Een goed kostenbeheersend schoolbeleid is een continu proces. Een werkgroep 'schoolkosten' creëren is daarom een eerste belangrijke stap. De werkgroep kan bestaan uit leden van het schoolteam, leerlingen en ouders. Belangrijk is om niemand te verplichten om deel uit te maken van de werkgroep. Vrijwilligheid is een belangrijk basisprincipe om een zo breed mogelijk draagvlak te creëren.

Zorg binnen deze werkgroep voor diverse profielen: iemand met veel expertise rond armoede, iemand met een groot empathisch vermogen, iemand die sterk creatief en oplossingsgericht denkt.... Probeer een zo divers mogelijke groep ouders te betrekken, ook kwetsbare ouders. Zij hebben de meeste expertise rond schoolkosten en weten het best wanneer een schoolrekening aanvaardbaar is of wat de beste timing is om kosten door te rekenen naar ouders toe.

De werkgroep 'schoolkosten' centraliseert alle informatie rond de beheersing van schoolkosten. Door de werkgroep krijgt de school hier een beter zicht op. De werkgroep kan het gehele schoolteam sensibiliseren, hen laten reflecteren over bepaalde bevindingen en helpen om nieuwe creatieve initiatieven aan te reiken omtrent schoolkostenbeheersing.

Stap 2: Visie en doelstellingen bepalen

Het is belangrijk om vooraf een visie uit te werken als je werkt aan een kostenbeheersend schoolbeleid. Kijk naar wat er reeds in de school wordt gedaan omtrent kostenbeheersing en wat eventuele verbeterpunten zijn. Het helpt om als school jaarlijks in kaart te brengen welke kosten en bedragen, per richting en per studiejaar, worden doorgerekend naar de ouders. Durf deze kosten in vraag te stellen door bij iedere kost na te gaan of deze noodzakelijk, verplicht of niet-verplicht is. Ga ook na welke kosten anders beheerd kunnen worden om ze voor elke klas of elk vak zo veel mogelijk te minimaliseren.

Werk participatief om de visie en doelstellingen te bepalen. Toets wat besproken is af bij de schoolraad, de ouderraad en/of de leerlingenraad.

Stel de volgende vragen bij het bepalen van een visie en het opstellen van doelstellingen:

- Moet de leerling al het materiaal aankopen of kan de school dit materiaal verhuren?
- Is het mogelijk om een tweedehandsboekenverkoop te organiseren?
- Gebruiken we dit handboek wel voldoende?
- Moeten uitstappen altijd ver van de school plaatsvinden om leuk of interessant te zijn?
- ...

Eenmaal de visie en de doelstellingen rond schoolkostenbeheersing duidelijk zijn, kan de school beginnen met het echte werk: actie ondernemen! De school stelt enkele kostenbeheersende maatregelen op die kunnen worden ontsloten binnen het jaarlijks actieplan.

Weet je als school niet waar te beginnen? Weet je als school niet wat beter kan of wat door ouders gewaardeerd wordt? Via de vragenlijst in bijlage kan de school de ouders vragen naar hun mening. Met de resultaten beschik je als school over zeer bruikbare input om een visie en doelstellingen te bepalen op maat van de school.

Stap 3: Kostenbeheersende maatregelen nemen

Structurele maatregelen rond schoolkostenbeheersing is niet alleen een grote hulp voor leerlingen met een kwetsbare thuissituatie. Deze maatregelen komen alle ouders ten goede. Het helpt alle leerlingen vooruit. Stel vooraf enkele prioriteiten op basis van de vooraf vastgelegde visie en doelstellingen.

Let wel op: pak niet alles tegelijk aan, maar werk stap per stap!

We lijsten hieronder enkele kostenbeheersende maatregelen op:

Vrijwillig opgelegde maximumfactuur

In tegenstelling tot het basisonderwijs is een maximumfactuur in het secundair onderwijs niet verplicht. Iedere secundaire school is vrij om al dan niet een grensbedrag vast te leggen voor schoolkosten. Eens een maximumfactuur is opgesteld, is het belangrijk om als school deze grens streng te bewaken.

“We zijn met zelf opgelegde maximumfacturen beginnen werken, ingecalculeerd de didactische uitstappen en de kopieën. Zo krijgen ouders een globaal beeld van: kijk mijn zoon gaat naar GO! Talent Dendermonde en volgt die richting dus dat gaat mij als ouder ongeveer zoveel kosten.”

– Kim Goossens, financieel vertrouwenspersoon GOK-team, GO! Talent Dendermonde

Maatregelen rond schoolboeken en ander schoolmateriaal

Vele ouders in armoede kunnen duur schoolmateriaal niet aankopen. Schoolboeken en ander schoolmateriaal zoals een laptop of rekenmachine blijven voor vele ouders een te grote kost. Steeds meer jongeren komen naar school zonder schoolboeken, soms zelfs het hele schooljaar lang. Scholen onderschatten vaak hun eigen inspraakpositie met externe boekenleveranciers. Naast het onderhandelen over de prijs, beschikt een school ook over de positie om over sociale criteria (bijvoorbeeld een afbetalingsplan) te onderhandelen.

Sta als school jaarlijks eens stil bij de boekenlijst en de daaraan gepaarde kosten voor ouders. In samenspraak met het leerkrachtenteam is het interessant om stil te staan bij de mate van intensief gebruik van dure schoolboeken en invulboeken. Invulboeken zijn vaak duur en worden soms weinig gebruikt. Het is bijvoorbeeld perfect mogelijk om invulboeken te vervangen door eigen uitgewerkt lesmateriaal. Daarnaast kan materiaal zoals atlanten, rekenmachines, grammatica's,... perfect gedeeld worden binnen een gezin indien de kinderen in dezelfde school zitten. In vele scholen wordt dit reeds toegelaten indien ouders deze vraag stellen, maar niet alle ouders durven dit te vragen.

Zorg ervoor dat in de lijst enkel boeken staan die ook werkelijk gebruikt zullen worden. Bekijk ook eens de optie of de school de boeken niet kan aankopen en vervolgens kan werken met een huursysteem, waarbij boeken verhuurd worden aan gezinnen voor een klein bedrag. Of organiseer als school een tweedehandsverkoop voor boeken en ander noodzakelijk lesmateriaal. Bekijk ook alle fotokopieën die aan de ouders worden doorgerekend, en stel de vraag of deze noodzakelijk zijn en moeten worden doorgerekend.

"Als het gaat over handboeken, dan gaan wij steeds de afweging maken of het noodzakelijk is. We stellen ons ook altijd de vraag: Is dat 'nice to do' of is dat 'need to do', vertrekt het van een leerplandoelstelling, hoe gaan we die doelstelling dan bereiken en kunnen we diezelfde doelstelling bereiken evenwaardig en even aantrekkelijk met een mindere kost."

– Tanja Janssens, directeur campus Stassart, GO! Busleyden Atheneum Mechelen

Ouders krijgen ook best de vrijheid om te kiezen waar ze de boeken en ander schoolmateriaal aankopen. Zij hebben dan de mogelijkheid om te zoeken naar de goedkoopste oplossing. Indien ouders liever boeken in een winkel halen dan deze online te bestellen, dan is dat hun recht.

Duurzaamheid en hergebruik van ICT-materiaal

Het beschikken over een laptop, printer of internettoegang mag door een school niet als vanzelfsprekend worden beschouwd. Ga na of iedereen thuis een digitale taak kan maken. Vermijd printopdrachten thuis. Kinderen die het thuis niet breed hebben, vallen zo niet uit de boot. Op die manier krijgen ze alle kansen om een taak tot een goed einde te brengen.

Alle leerlingen zouden op school moeten gebruik kunnen maken van de computers en printers. Indien een laptop dient aangekocht te worden, is het goed om als school in te zetten op de duurzaamheid en het hergebruik binnen en buiten de schoolomgeving van dat ICT-materiaal.

Betaling van facturen

Zorg er als school voor dat ouders op verschillende manieren kunnen betalen (cash, overschrijving of domiciliëring). Diverse manieren van betalen zorgt voor minder problemen met onbetaalde schoolfacturen. Daarnaast zien we ook dat vele facturen met kleine bedragen voor ouders makkelijker te betalen zijn.

Geef daarnaast als school de mogelijkheid om te betalen aan de hand van een flexibel betalingsplan. Spreid de facturen in de mate van het mogelijke over het gehele schooljaar en niet vooral in het begin of op het einde van het schooljaar. Een hoog aantal facturen op korte termijn is voor gezinnen in armoede een grote last. Zowel in het basis- als in het secundair onderwijs hebben ouders of meerderjarige leerlingen het recht om schoolfacturen gespreid te betalen. Vermijd bovenal incassobureaus en gerechtelijke stappen, want deze duwen mensen in armoede enkel dieper in de put. Ga eerst voor dialoog waarbij alle betalingsmogelijkheden nogmaals worden doorgenomen. Laat ouders in moeilijkheden zelf mee oplossingen bedenken of aanreiken. Deze afspraken hebben meer kans op haalbaarheid en om te worden nageleefd.

Een kost die op korte termijn moeilijk te betalen is, is die voor meerdaagse schoolreizen. Verhalen van kinderen die niet meekunnen op een (buitenlandse) meerdaagse schoolreis door de te hoge kost zijn schrijnend, maar vormen helaas wel de realiteit. Om dergelijke situaties te voorkomen heb je als school de mogelijkheid om te werken met een spaarsysteem. Zo geef je ouders in financieel moeilijke situaties de kans om stelselmatig het bedrag bijeen te sparen en overval je hen niet met een zware kost op korte termijn. Stel je ook de vraag of een meerdaagse uitstap niet goedkoper kan. Kamperen bij een lokale boer kan even leuk en leerrijk zijn als een meerdaagse uitstap naar een verre stad.

Stap 4: Communiceren

Creëer een open sfeer en een klimaat van vertrouwen

Op basis van die open sfeer en een klimaat van vertrouwen zullen ouders met betalingsmoeilijkheden die sneller op school bespreken. Een school kan zo vlotter anticiperen en de ouders helpen.

"Met iedere ouder van een nieuwe leerling voeren wij een intakegesprek om in te zoomen op de leerling zijn talenten en thuissituatie. Mensen voelen wel dat wij tijd nemen voor zo een intakegesprek. Die gesprekken gaan los van anderen door, er is discretie. Er is gewoon heel veel ruimte voor communicatie waardoor ouders vertrouwen hebben in de school."

- Tanja Janssens, directeur campus Stassart, GO! Busleyden Atheneum Mechelen

Communiceer helder en laagdrempelig

Communiceer in een heldere taal die voor iedereen leesbaar is, ook voor diegenen die minder taal- of rekenvaardig zijn. Communiceer op verschillende tijdstippen (bij inschrijving, einde schooljaar,...) en via verschillende kanalen (schriftelijk en mondeling). Communiceer nooit via de leerlingen over onbetaalde schoolrekeningen, dat bemoeilijkt de situatie alleen maar.

Bewustwording van armoede op school

Het is belangrijk om ouders, leerkrachten en leerlingen zoveel mogelijk te sensibiliseren over armoede. De aanwezigheid van een breed draagvlak om te werken rond armoede op school is noodzakelijk om duurzame en kwaliteitsvolle kostenbeheersende maatregelen te nemen.

Informerende

Het is belangrijk dat de school zijn visie en doelstellingen omtrent schoolkosten communiceert naar ouders. Scholen moeten dit doen via het schoolreglement, maar dit hoeft niet het enige communicatiekanaal te zijn.

Maak jaarlijks een raming van de kosten binnen een bepaald studiejaar (in het secundair liefst ook binnen de richtingen) en geef deze lijst ruim op voorhand mee aan de ouders. Vermeld op deze lijst ook de timing van het gebruik van het schoolmateriaal dat dient te worden aangekocht. Misschien worden bepaalde zaken pas later in het schooljaar gebruikt en hoeven die niet meteen aangekocht te worden. Zo geef je de mogelijkheid om inkopen te doen tijdens de solden. Basisscholen zijn verplicht om enkele materialen kosteloos ter beschikking te stellen zoals handboeken, schriften, prentenboeken, bepaalde knutselmateriaal,... . Geef de lijst met door de school voorziene materialen ook ruim op tijd mee aan de ouders, om onnodige kosten te vermijden.

Geef alle ouders een platform om zich uit te spreken over het gehele kostenplaatje zoals de samenstelling van het boekenpakket, de waaier aan schoolreizen,... . Dit kan alvast via de schoolraad, maar kan zeker ook op andere momenten worden besproken.

Stap 5: Schakel experts in

Mensen in armoede proberen hun situatie zoveel mogelijk te verbergen uit schrik voor consequenties. Hou rekening met deze angst en werk daarom met een vertrouwenspersoon van de school. De vertrouwenspersoon vangt signalen van armoede op en neemt dan contact op met de ouders. Zijn of haar sleuteleigenschappen zijn discretie en empathie. Overweeg hen een nascholing te laten volgen omtrent omgaan met mensen in armoede. Zorg dat zij goed op de hoogte zijn van de verschillende procedures en dat ze communicatief heel vaardig zijn.

"Als financieel vertrouwenspersoon in de school ben ik een brugfiguur. Zo vorm ik bijvoorbeeld de brug tussen de school en het OCMW of tussen de school en de schuldbemiddelaar, enzoverder. Dat vertrouwen tussen mij en ouders is stilletjes aan mooi gegroeid. Zo contacteren ouders me, zowel ouders in een kwetsbare als in een niet-kwetsbare situaties, als ze vragen hebben over een factuur en wat daar bijvoorbeeld opstaat. Wat dat wilt zeggen en vanwaar die kost komt leg ik hen dan uit. Maar het gaat veel verder dan het financiële ook, dat breidt zich uit. Soms bellen ouders mij ook eens om hun hart te luchten of om een probleem te melden. Het is door een persoonlijk contact te hebben met die mensen, dat je iets constructiefs kunt opbouwen."

– Kim Goossens, financieel vertrouwenspersoon GOK-team, GO! Talent Dendermonde

"De onderwijsassistente is een brugfiguur tussen de ouder, de school en de leerling. Dat is een contact dat niet stopt na schooltijd en dat is een enorme meerwaarde. Die persoon heeft ook een heel groot netwerk vanuit de stad. Die kan heel snel bruggen slagen met andere diensten en kan dus ook mee op zoek gaan naar kosteloze vrije tijdsinvulling voor leerlingen. Dat kostendrukkende op school, kan zij dus ook meenemen naar de vrije tijd van een leerling."

– Tanja Janssens, directeur campus Stassart, GO! Busleyden Atheneum Mechelen

Samenwerkingen aangaan met externe partners kunnen je kostenbeheersend schoolbeleid versterken. Ga in dialoog met lokale armoedeorganisaties, want wie weet werken zij reeds rond onderwijs of willen ze dit naar de toekomst toe doen. Misschien is er bij een lokale armoede-organisatie wel een ervaringsdeskundige die je communicatie naar ouders omtrent schoolkosten wil bekijken en evalueren.

LITERATUURLIJST

Organisaties die werken aan schoolkostenbeheersing

www.schuldenopschool.be

SOS Schulden op School vzw wil samenwerken met scholen die een bewust kostenbesparingsbeleid willen voeren. Zij geven hieromtrent opleiding en ondersteuning, organiseren lezingen, events en voeren onderzoek.

<https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/thema-s/onderwijs>

Het Netwerk tegen Armoede bundelt dossiers, nieuws, aanbevelingen en verhalen omtrent mensen in armoede met als uiteindelijke doel armoede uitbannen.

<https://www.aanpakschoolfacturen.be/>

Samen tegen onbetaalde schoolfacturen (STOS) heeft als doel om meer scholen een bewust armoede- en kostenbeleid te laten uitwerken. Zij begeleiden scholen hierrond op maat via een éénjarig traject. Daarnaast geven zij vormingen, organiseren ze studiedagen en opleidingen voor ervaringsdeskundigen.

Overheid

<https://www.vlaanderen.be/de-schooltoeslag-groeipakket>

Website van de Vlaamse Overheid met informatie over het aanvragen van schooltoeslag (Groeipakket) in het basis- en secundair onderwijs.

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/search/schoolkosten>

Website van het Departement Onderwijs met meer informatie over schoolkosten, maximumfactuur en bijdrageregeling in het basisonderwijs en het secundair onderwijs.

Onderzoek

<https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/docs/sono-2018-ol3-3-1-website.pdf>

Studiekosten in de eerste graad van het secundair onderwijs.

<https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/docs/rapport-kostenbeheersing.pdf>

Kostenbeheersing in het secundair onderwijs: een onderzoek naar goede praktijken.

Goede praktijken en materiaal om mee aan de slag te gaan

<https://www.go-ouders.be/idee%C3%ABn-uit-de-praktijk/schoolkosten>

GO! ouders brengt goede praktijken van scholen die werken rond schoolkosten in kaart.

<https://www.klasse.be/7507/verminder-je-schoolkosten/>

Colette Victor van Welzijnzorg legt uit hoe je in 7 stappen de schoolkosten kan drukken.

<https://www.klasse.be/131925/zo-leg-minder-financiele-druk-op-ouders/>

Een tijdslijn met 10 momenten en bijhorende tips waarop en hoe een school de schoolkosten kan drukken.

<https://www.klasse.be/131858/maximumfactuur-in-het-secundair-onderwijs/>

Het hele team van KA Emanuel Hiel in Schaarbeek werkt aan een strak schoolkostenbeleid. "Elke leerling moet kunnen deelnemen aan elke activiteit", vertelt pedagogisch coördinator Christine Matthys.

Verhalen en opinies

<https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2020/hoge-schoolkosten-horen-geen-streepdoorjerekening-te-zijn>

De Coronaperiode zorgt voor extra geldproblemen bij veel mensen. Netwerk tegen Armoede vindt het verlagen van de schoolkosten in het secundair onderwijs daarom nog belangrijker dan ervoor en eist actie.

<https://radio2.be/de-inspecteur/september-voor-veel-gezinnen-dure-maand-schooltoelage-moet-sneller-betaald-worden>

September is een dure maand. Voornamelijk in het secundair onderwijs kunnen de kosten voor leerlingen zwaar oplopen. Daarom pleiten armoedeorganisaties voor een snellere uitbetaling van de schooltoelage.

<https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2019/>

[indra-alleenstaande-moeder-van-drie-schoolkosten-bezorgen-mij-soms-slapeloze-nachten](#)

Indra, alleenstaande moeder van drie: "Schoolkosten bezorgen mij soms slapeloze nachten".

